

فهرست

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

درس‌نامه

۱۰	_____	۷	_____	درس اول جغرافیا، علمی برای زندگی بهتر
۱۸	_____	۱۴	_____	درس دوم روش مطالعه در جغرافیا
۲۵	_____	۲۱	_____	درس سوم موقعیت جغرافیایی ایران
۳۷	_____	۲۹	_____	درس چهارم ناهموازی‌های ایران
۵۳	_____	۴۶	_____	درس پنجم آب‌وهوای ایران
۶۷	_____	۶۱	_____	درس ششم منابع آب ایران
۷۸	_____	۷۳	_____	درس هفتم ویژگی‌های جمعیت ایران
۸۵	_____	۸۲	_____	درس هشتم تقسیمات کشوری ایران
۹۵	_____	۸۹	_____	درس نهم سکونتگاه‌های شهری و روستایی
۱۰۸	_____	۱۰۱	_____	درس دهم توان‌های اقتصادی ایران
۱۱۴	_____			پاسخ‌نامه تشریحی
۱۳۱	_____			پاسخ‌نامه کلیدی

جغرافیا علمی برای زندگی بهتر

سازه‌های آبی شوشتر (استان خوزستان) از بزرگ‌ترین مجموعه‌های صنعتی شناخته‌شده در عصر پیش از انقلاب صنعتی در جهان است و از سوی سازمان یونسکو (شاهکار نبوغ و خلاقیت) نامیده شده است.

انسان در طول تاریخ همواره تلاش کرده است که ناشناخته‌ها و مجهولات جهان هستی را معلوم کند و با استفاده از علوم و دانش‌های مختلف، وضع زندگی خود را بهبود ببخشد. یکی از قدیمی‌ترین دانش‌هایی که بشر برای بهبود شرایط زندگی خود از آن استفاده کرده، دانش جغرافیا است.

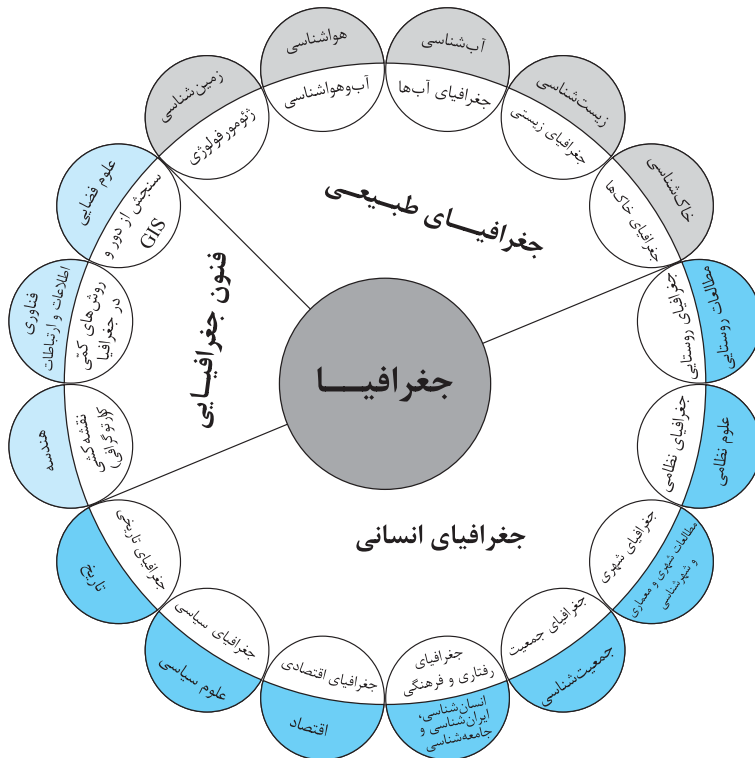
تعریف و اهمیت جغرافیا

واژه «جغرافیا» (Geography) متشکل از دو واژه Geo (زمین) و Graphy (ترسیم و توصیف) است که برای اولین بار توسط اراتوستن - دانشمند یونانی - به کار برده شد؛ بنابراین از نظر اراتوستن، دانش جغرافیا عبارت است از: «علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان». به عقیده جغرافی‌دانان، جغرافیا آن بخش از دانش بشری است که به انسان کمک می‌کند تا از طریق آشنایی با ویژگی‌های طبیعی (رود، کوه، دریا، آب‌وهوا و هر آنچه به کره زمین مربوط است) و ویژگی‌های انسانی (آداب و رسوم و سنت‌های ملل مختلف) که موجب افزایش دانش و آگاهی انسان از محیط پیرامون خود و سایر مکان‌ها می‌شود؛ در جهت بهبود کیفیت زندگی خود اقدام کند.

مثال آشنایی با شرایط آب‌وهوایی محل زندگی به انسان کمک می‌کند تا مسکن و پناهگاه امن‌تر و راحت‌تری برای خود اختیار کند؛ مثلاً در آب‌وهوای مرطوب و بارانی، استفاده از سقف شیب‌دار و شیروانی به استحکام بنا در برابر ریزش باران‌های فراوان کمک می‌کند و در نقاط کویری و گرم و خشک نیز، می‌توان از بادگیرها برای خنک شدن هوای داخل خانه بهره برد. بنابراین جغرافیا را این‌گونه می‌توان تعریف نمود: «علم بررسی روابط متقابل انسان و محیط برای بهبود زندگی بشر».

ارتباط جغرافیا با سایر علوم

جغرافیا با سایر رشته‌ها نیز ارتباط دارد و با کمک گرفتن از سایر علوم، به پرسش‌های خود پاسخ می‌دهد.

ارتباط بین علوم و فنون مختلف جغرافیا و شاخه‌های آن

برای درک بهتر ارتباط جغرافیا با سایر رشته‌های دانش بشری به مثال‌های زیر توجه کنید:

مثال ۱ به موجب یک اصل هواشناسی؛ «با افزایش ارتفاع، دما کاهش می‌یابد»؛ اما بررسی تأثیر این اصل بر مکان و زندگی انسان (مانند نوع مصالح ساختمانی متناسب با آب‌وهوای هر منطقه، منابع آب، فعالیت اقتصادی، جاذبه‌های گردشگری و ...) در حوزه مطالعات آب‌وهواشناسی قرار دارد که شاخه‌ای از جغرافیای طبیعی است.

مثال ۲ اقتصاد، علمی است که تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات، نظام‌های اقتصادی و عرضه و تقاضا را مطالعه می‌کند؛ در حالی که موضوع مورد مطالعه جغرافیای اقتصادی - به عنوان یکی از شاخه‌های جغرافیای انسانی - چگونگی معیشت گروه‌های انسانی در مکان‌های مختلف در رابطه با محیط زندگی‌شان است. برای نمونه، در یک ناحیه معدنی، شهرک‌های صنعتی ایجاد می‌شوند و ساکنان نواحی ساحلی بیشتر از طریق صید ماهی و تجارت، امرار معاش می‌کنند و معیشت ساکنان این نواحی با هم تفاوت دارد.

مثال ۳ جغرافی دان پس از گردآوری اطلاعات مورد نیاز از مکان‌های جغرافیایی مختلف، نیاز دارد تا داده‌های جمع‌آوری شده را تجزیه و تحلیل کند و به همین دلیل، نیازمند کمک گرفتن از علم آمار و فناوری اطلاعات و استفاده از سخت‌افزار و نرم‌افزارهای متعدد است که در شاخه فنون جغرافیایی جای می‌گیرد.

با توجه به مثال‌های فوق، مشخص می‌شود که علم جغرافیا از یافته‌های سایر علوم استفاده می‌کند و با یک دید همه‌جانبه، به بررسی در مورد پراکندگی پدیده‌ها و روابط میان آن‌ها می‌پردازد.

نکته رابطه بین جغرافیا و سایر علوم، رابطه‌ای دوسویه (متقابل) است و این علوم در یک جریان دوطرفه از داده‌ها و یافته‌های یکدیگر استفاده می‌کنند.

مفاهیم اساسی دانش جغرافیا

هر دانشی دارای لغات کلیدی و مفاهیم پایه‌ای خاص خود است که آشنایی با آن‌ها برای درک بهتر آن علم، لازم و ضروری است. مفاهیم پایه‌ای و بنیادین در دانش جغرافیا عبارت‌اند از: ① مکان ② روابط متقابل انسان با محیط

① مکان

بسیاری از فعالیت‌های انسان در جا و محل معینی انجام می‌شود؛ به این جا و محل در اصطلاح جغرافیایی «مکان» می‌گویند.

مثال خانه، مزرعه، مدرسه، کارخانه و نظایر آن‌ها، هر کدام یک مکان هستند.

در هر مکان، پدیده‌های مختلف^۱ بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند و متقابلاً از یکدیگر تأثیر می‌پذیرند.

مثال خاک، آب، سرمایه و نیروی انسانی یک روستا در نوع اشتغال ساکنان آن اثر دارد؛ مثلاً در آب‌وهوای مرطوب شمال کشور، برنج قابل کشت است و در آب‌وهوای نیمه‌خشک مناطق مرکزی ایران، گندم به صورت دیم کشت می‌شود یا مثلاً در روستاهای ساحلی ایران، شغل صید ماهی رواج دارد، درحالی‌که در استان‌های کویری، سفال‌سازی مورد توجه ساکنان است.

این روند تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متقابل، به صورت جریانی پیوسته، در مکان ادامه دارد و سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود.

مثال در تصویرهای زیر مشاهده می‌کنید که در اثر تعامل مداوم انسان با محیط و دخالت و دستکاری او در محیط طبیعی، به تدریج از چشم‌اندازهای طبیعی عمارت ایل‌گولی، کاسته و بر چشم‌اندازهای ساخته دست بشر، افزوده شده است.

میدان آزادی - تهران ۱۳۹۵

میدان آزادی - تهران ۱۳۶۵

۱- «پدیده» به یک واقعیت یا رویداد جغرافیایی که محسوس و مشهود شده باشد، گفته می‌شود که می‌تواند عوارض طبیعی یا انسان‌ساخت باشد.

۲) روابط متقابل انسان و محیط

❗ دو عامل مهم در علم جغرافیا کداماند؟

💡 (۱) انسان (۲) محیط

بادگیر دو طبقه ابرکوه - استان یزد

محیط طبیعی مجموعه‌ای متعادل است، اما **دخالت انسان**، زمینه‌های **تغییر محیط** را فراهم می‌کند؛ **زیرا** **هوش و استعداد انسان** به او کمک می‌کند تا محیط پیرامون را **در جهت** **رفع نیازهای خود** و رسیدن به یک زندگی بهتر تغییر دهد و به گونه‌ای که می‌خواهد از محیط بهره ببرد. در دهه‌های اخیر، **فناوری** **سبب شده** تا انسان، بر میزان تأثیرگذاری خود در محیط بیفزاید. فناوری‌های جدید **موجب شده** انسان بتواند از اعماق زمین بهره‌برداری کند و میزان دسترسی خود به محیط طبیعی را افزایش دهد.

نکته تغییر محیط **توسط** انسان **برای** رفع نیازهای خود **سبب** **تبدیل محیط طبیعی به محیط جغرافیایی** می‌شود.

محیط جغرافیایی از تعامل بین محیط طبیعی و محیط انسانی به وجود می‌آید.

سد شاه عباسی (طبرس، خراسان جنوبی) قدیمی‌ترین و بزرگ‌ترین سد قوسی جهان است که یکی از نمونه‌های عالی خلاقیت، دوران‌اندیشی و سخت‌کوشی ایرانیان است.

عملکرد انسان در ارتباط با محیط طبیعی دو گونه است:

① **درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها** (برخورد متعادل و منطقی)

② **نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها** (برخورد افراطی و حداکثری)

کشاورزی و رفع نیازها - برداشت چای - لاهیجان - گیلان

قطع بی‌رویه درختان جنگل - مازندران

نکته عملکردی که با **درک توان‌های محیط طبیعی** صورت می‌گیرد، **تعادل محیط** را برای مدت طولانی حفظ می‌کند.

از آن‌جا که **جغرافیا، به مطالعه توان روابط متقابل انسان و محیط می‌پردازد، بنابراین** **شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی** بدون بهره‌گرفتن از دانش جغرافیا ممکن نیست؛ **پس** **جغرافیا علمی برای زندگی بهتر** است.

در مکان‌های مختلف، روابط متقابل انسان و محیط شکل‌های گوناگونی به خود می‌گیرد و بدیهی است که **عملکرد مثبت و منفی انسان** در یک محیط جغرافیایی جنگلی با یک محیط جغرافیایی بیابانی تفاوت‌های چشمگیری دارد.

کویر مصر - اصفهان

زردکوه - چهارمحال بختیاری

ناحیه	عملکرد مثبت انسان	عملکرد منفی انسان
کوهستانی	جلوگیری از فرسایش خاک تولید برق آبی ایجاد ورزش‌های مناسب	چرای بی‌رویه دام گسترش مناطق مسکونی در نقاط مرتفع آلودگی محیط

کل‌نگری پدید ترکیبی در جغرافیا

نحوه شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی که حاصل روابط متقابل انسان و محیط است **سبب می‌شود** جغرافی‌دان با دید ترکیبی یا کل‌نگری به بررسی و مطالعه موضوعات بپردازد؛ **زیرا** اجزا و عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند.

تعریف دید ترکیبی: مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان.

برای مثال جغرافی‌دان **با هدف** توسعه یک شهر، به مطالعه همه‌جانبه می‌پردازد و این مسائل را طرح و مطالعه می‌کند:

① با تهیه نقشه شهر، دیدی همه‌جانبه به آن پیدا می‌کند. (نقشه‌خوانی)

② با مطالعه بافت جمعیت شهر، میزان رشد و امکان مهاجرت‌پذیری آن را حدس می‌زند. (جغرافیای جمعیت)

③ با مطالعه میزان منابع آب شهر، امکان توسعه شهر را پیش‌بینی می‌کند. (جغرافیای آب‌ها)

روستای پالنگان - کامیاران - کردستان

شهر کوهپایه‌ای سی‌سخت - کهگیلویه و بویراحمد

مرور سریع

- ① جغرافیا آن قسمت از دانش بشری است که به انسان کمک می‌کند تا با ویژگی‌های طبیعی و انسانی محیط و روابط بین آن‌ها آشنا شود.
- ② مفاهیم اساسی در جغرافیا: (۱) مکان (۲) روابط متقابل انسان و محیط
- ③ انسان و محیط دو عامل مهم در جغرافیا هستند.
- ④ عملکرد انسان در رابطه با محیط به دو شکل است: (۱) درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها که منجر به حفظ تعادل در محیط می‌شود. (۲) نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها که سبب از بین رفتن ظرفیت‌های محیط می‌شود.
- ⑤ محیط جغرافیایی، حاصل روابط متقابل انسان و محیط است. (یعنی با دستکاری انسان در محیط، محیط طبیعی به محیط جغرافیایی تبدیل می‌شود).
- ⑥ دید کل‌نگر یا ترکیبی به جغرافی‌دان کمک می‌کند تا به طور همه‌جانبه و جامع، پدیده‌ها را مطالعه کند.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۱- برای اولین بار چه کسی از واژه جغرافیا استفاده کرد و تعریف او از جغرافیا چه بود؟

- (۱) اراتوستن - علم بررسی رابطه متقابل زمین و انسان
- (۲) هرودت - علم بررسی رابطه متقابل زمین و انسان
- (۳) هرودت - علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان
- (۴) اراتوستن - علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان

۲- کدام گزینه در ارتباط با جغرافیا درست نیست؟

- ۱) رابطه بین جغرافیا با سایر علوم، رابطه‌ای دوسویه و دوطرفه است.
- ۲) جغرافیا آن قسمت از دانش بشری است که به انسان کمک می‌کند با ویژگی‌های طبیعی و انسانی محیط پیرامون خود آشنا شود.
- ۳) واژه جغرافیا حاصل ترکیب کلمات Geo به معنای زمین و Graphy به معنای دانش است.
- ۴) جغرافیا با کمک گرفتن از یافته‌های سایر علوم به سؤالات خود پاسخ می‌دهد.

۳- چرا جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است؟

- ۱) زیرا سبب تغییر محیط طبیعی به محیط جغرافیایی می‌شود.
- ۲) زیرا علم شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی است.
- ۳) چون نگاه سودجویانه انسان به طبیعت را از بین می‌برد.
- ۴) چون توان استفاده از منابع برای رفع نیازها را به انسان می‌دهد.

۴- تصویر مقابل که یکی از نمونه‌های عالی خلاقیت، دوراندیشی و سخت‌کوشی ایرانیان است؛ مربوط به کدام بنا می‌باشد؟

- ۱) بزرگ‌ترین سد قوسی جهان در خراسان رضوی
- ۲) سد شاه عباسی در خراسان جنوبی
- ۳) قدیمی‌ترین سد قوسی جهان در خراسان شمالی
- ۴) سد کریت در نزدیکی طبس

۵- جغرافیا علم بررسی ..... به منظور ..... است.

- ۱) رابطه متقابل انسان و محیط - تنظیم عملکرد محیط طبیعی
- ۲) پدیده‌های طبیعی و انسانی - بهبود شرایط زندگی بشر
- ۳) پدیده‌های طبیعی و انسانی - تنظیم عملکرد محیط طبیعی
- ۴) رابطه متقابل انسان و محیط - بهبود شرایط زندگی بشر

۶- هر یک از علوم زیر مرتبط با کدام یک از شاخه‌های دانش جغرافیا است؟ (به ترتیب)

ژئومورفولوژی - GIS - کار توگرافی»

- ۱) خاک‌شناسی - علوم فضایی - هندسه
- ۲) زمین‌شناسی - علوم فضایی - هندسه
- ۳) خاک‌شناسی - فناوری اطلاعات - نقشه‌کشی
- ۴) زمین‌شناسی - فناوری اطلاعات - نقشه‌کشی

۷- کدام دسته از زیرشاخه‌های زیر مربوط به شاخه واحدی از دانش جغرافیا هستند؟

- ۱) ژئومورفولوژی و کار توگرافی
- ۲) جغرافیای سیاسی و جغرافیای زیستی
- ۳) سنجش از دور و کار توگرافی
- ۴) جغرافیای زیستی و جغرافیای جمعیت

۸- کدام یک از موارد زیر از شاخه‌های اصلی دانش جغرافیا به شمار نمی‌رود؟

- ۱) جغرافیای انسانی
- ۲) جغرافیای شهری و روستایی
- ۳) فنون جغرافیایی
- ۴) جغرافیای طبیعی

۹- رابطه میان شاخه‌های فرعی دانش جغرافیا و علوم مرتبط با آن‌ها در کدام گزینه درست بیان شده است؟

- ۱) ژئومورفولوژی ← اقلیم‌شناسی
- ۲) کار توگرافی ← آمار
- ۳) جغرافیای رفتاری و فرهنگی ← جمعیت‌شناسی
- ۴) سنجش از دور ← علوم فضایی

۱۰- کدام گزینه، جامع زیرشاخه‌هایی از هر سه شاخه اصلی دانش جغرافیا است؟

- ۱) ژئومورفولوژی - جغرافیای جمعیت - کار توگرافی
- ۲) جغرافیای زیستی - جغرافیای فرهنگی و رفتاری - ژئومورفولوژی
- ۳) سنجش از دور - جغرافیای تاریخی - کار توگرافی
- ۴) سنجش از دور - جغرافیای زیستی - جغرافیای خاک‌ها

۱۱- در کدام گزینه، هر دو زیرشاخه مربوط به شاخه واحدی از دانش جغرافیا هستند؟

- ۱) جغرافیای سیاسی و جغرافیای زیستی
- ۲) کار توگرافی و جغرافیای خاک‌ها
- ۳) ژئومورفولوژی و اقلیم‌شناسی
- ۴) سنجش از دور و جغرافیای رفتاری

۱۲- از میان شاخه‌های جغرافیا، ژئومورفولوژی، کار توگرافی و سنجش از دور به ترتیب با کدام علوم در ارتباط‌اند؟

- ۱) زمین‌شناسی - فیزیک - آمار
- ۲) هواشناسی - فیزیک - هندسه
- ۳) زمین‌شناسی - هندسه - فیزیک
- ۴) هواشناسی - هندسه - آمار

۱۳- اساسی‌ترین مفاهیم جغرافیا کدام‌اند؟

- ۱) مکان - رابطه متقابل انسان با محیط
- ۲) زمین - انسان
- ۳) مکان - انسان
- ۴) زمین - رابطه متقابل انسان با محیط

۱۴- تأثیر گذاری و تأثیر پذیری پدیده‌های مختلف در یک مکان سبب کدام مورد می‌شود؟

- ۱) پیشرفت و توسعه فناوری
- ۲) تبدیل محیط طبیعی به محیط جغرافیایی
- ۳) تغییر شکل مکان
- ۴) افزایش تصرف انسان در محیط طبیعی

۱۵- دو عامل مهم در جغرافیا کداماند و به یک واقعیت جغرافیایی که محسوس و مشهود شده باشد، چه می‌گویند؟

- (۱) زمین و انسان - رویداد
- (۲) زمین و رابطه متقابل انسان با محیط - عارضه
- (۳) انسان و محیط - پدیده
- (۴) محیط و رابطه متقابل انسان با محیط - سازه

۱۶- کدام عبارت دربارهٔ رابطهٔ جغرافیا با سایر علوم نادرست است؟

- (۱) علم جغرافیا با استفاده از یافته‌های علوم دیگر و با دیدی همه‌جانبه، مطالعات خود را در مورد پراکندگی پدیده‌ها انجام می‌دهد.
- (۲) جغرافیا و سایر علوم در یک جریان متقابل و دوطرفه از داده‌ها و یافته‌های یکدیگر استفاده می‌کنند.
- (۳) یکی از حوزه‌های مطالعاتی رشتهٔ هواشناسی، بررسی تأثیر رابطهٔ افزایش ارتفاع با کاهش دما بر مکان و زندگی انسان است.
- (۴) جغرافی دان برای تجزیه و تحلیل اطلاعات موردنیاز خود، از علم آمار و فناوری اطلاعات و ارتباطات کمک می‌گیرد.

۱۷- این عبارت که «چگونگی معیشت گروه‌های انسانی در مکان‌های مختلف در رابطه با محیط زندگی‌شان تعیین می‌شود» به کدام مفهوم زیر اشاره دارد؟

- (۱) جغرافیای جمعیت
- (۲) جغرافیای انسانی
- (۳) جغرافیای زیستی
- (۴) جغرافیای اقتصادی

۱۸- تصاویر روبه‌رو، تداعی‌کنندهٔ کدام مفهوم جغرافیایی هستند؟

میدان آزادی - ۱۳۶۵

میدان آزادی - ۱۳۹۵

- (۱) روند تأثیرپذیری و تأثیرگذاری پدیده‌های مختلف یک مکان بر یکدیگر، به صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد.
- (۲) رابطهٔ جغرافیا با سایر علوم، دوسویه است و در یک جریان دوطرفه، از داده‌ها و یافته‌های یکدیگر استفاده می‌کنند.
- (۳) شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی بدون دانش جغرافیا ممکن نیست؛ پس جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است.
- (۴) انسان برای رفع نیازهای خود به تغییر محیط دست می‌زند و در نتیجه، محیط طبیعی به محیط جغرافیایی تبدیل می‌شود.

۱۹- تصویر مقابل، بیانگر کدام گزینه نیست؟

- (۱) هوش و استعداد انسان به او در جهت تغییر محیط کمک می‌کند.
- (۲) در دهه‌های اخیر، فناوری سبب شده تا انسان تأثیر بسیاری بر طبیعت بگذارد.
- (۳) انسان برای رفع نیازهای خود به تغییر محیط دست می‌زند.
- (۴) در نتیجهٔ فعالیت انسان، محیط جغرافیایی به محیط انسانی تبدیل می‌شود.

۲۰- تصویر مقابل عملکرد ..... انسان را در رابطه با محیط نشان می‌دهد که .....

- (۱) مثبت - سبب حفظ توان و ظرفیت محیط می‌شود.
- (۲) مثبت - نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها را شامل می‌شود.
- (۳) منفی - تعادل محیط را در مدت طولانی بر هم می‌زند.
- (۴) منفی - مصداق استفاده از منابع برای رفع نیازها با درک توان‌های محیط است.

۲۱- تصویر مقابل با کدام مفهوم هم‌خوانی ندارد؟

- (۱) جغرافیا علمی برای زندگی بهتر
- (۲) حفظ تعادل محیط در طولانی‌مدت
- (۳) درک توان‌های محیطی و استفاده از منابع برای رفع نیازها
- (۴) نگاه سودجویانه برای رسیدن به بهره‌برداری بیشتر از محیط

۲۲- تصویر روبه‌رو، سازه‌های آبی شهر ..... را نشان می‌دهد که نماد ..... است.

- (۱) ابرکوه - عملکرد منفی انسان در طبیعت
- (۲) شوشتر - رابطهٔ صحیح انسان با محیط طبیعی
- (۳) ابرکوه - تبدیل محیط جغرافیایی به محیط طبیعی
- (۴) شوشتر - رابطهٔ سودجویانهٔ انسان با محیط طبیعی

۲۳- در رابطه با عملکردهای مثبت و منفی انسان در نواحی کوهستانی، کدام مورد نادرست است؟

- (۱) چرای بی‌رویه دامها: عملکرد منفی
(۲) تولید برق آبی: عملکرد منفی
(۳) ایجاد ورزش‌های زمستانی: عملکرد مثبت
(۴) جلوگیری از فرسایش خاک: عملکرد مثبت

۲۴- گسترش مناطق مسکونی در نواحی مرتفع کوهستان، از عملکردهای ..... انسان در نواحی کوهستانی (از جمله ناحیه کوهستانی زردکوه در استان .....) به شمار می‌رود.

- (۱) مثبت - چهارمحال و بختیاری
(۲) مثبت - کهگیلویه و بویراحمد
(۳) منفی - کهگیلویه و بویراحمد
(۴) منفی - چهارمحال و بختیاری

۲۵- شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی، حاصل ..... است و سبب می‌شود .....

- (۱) روابط متقابل انسان و محیط - جغرافی‌دان با دید کل‌نگر موضوعات را بررسی کند.
(۲) روابط متقابل انسان و محیط - مطالعات جغرافیایی علمی‌تر انجام شوند.
(۳) نگاه سودجویانه انسان به طبیعت - مطالعات جغرافیایی علمی‌تر انجام شوند.
(۴) نگاه سودجویانه انسان به طبیعت - جغرافی‌دان با دید کل‌نگر موضوعات را بررسی کند.

۲۶- چرا جغرافی‌دان باید با دید ترکیبی موضوعات جغرافیایی را مورد بررسی قرار دهد و فایده این نوع مطالعه چیست؟

- (۱) زیرا محیط‌های جغرافیایی حاصل روابط متقابل انسان و محیط‌اند. - پدیده‌ها به طور جامع و همه‌جانبه بررسی می‌شوند.
(۲) زیرا محیط‌های جغرافیایی حاصل روابط متقابل انسان و محیط‌اند. - ظرفیت و توان محیط‌های جغرافیایی مشخص می‌شود.
(۳) چون عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند. - ظرفیت و توان محیط‌های جغرافیایی مشخص می‌شود.
(۴) چون عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند. - پدیده‌ها به طور جامع و همه‌جانبه بررسی می‌شوند.

۲۷- تصاویر زیر (به ترتیب از چپ به راست) به کدام شهر یا روستا تعلق دارند؟

- (۱) شهر کوهپایه‌ای سی‌سخت در استان لرستان - روستای ماسوله در استان گیلان
(۲) شهر کوهپایه‌ای سی‌سخت در استان کهگیلویه و بویراحمد - روستای پالنگان در کامیاران کردستان
(۳) شهر کویری ابرکوه در استان یزد - روستای ماسوله در استان گیلان
(۴) شهر کویری ابرکوه در استان یزد - روستای پالنگان در کامیاران کردستان

۱-گزینه «۴» واژه جغرافیا برای اولین بار توسط اراتوستن دانشمند یونانی ارائه شد. او جغرافیا را این‌گونه تعریف کرده است:

«علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان»

۲-گزینه «۳» واژه جغرافیا حاصل ترکیب کلمات GEO به معنای زمین و GRAPHY به معنای ترسیم و توصیف است.

۳-گزینه «۲» از آن‌جا که جغرافیا توان روابط متقابل انسان را با محیط مطالعه و بررسی می‌کند، بنابراین شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی بدون دانش جغرافیا ممکن نیست؛ چون جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است.

۴-گزینه «۲» تصویر مندرج در صورت سؤال، مربوط به سد شاه عباسی؛ قدیمی‌ترین و بزرگ‌ترین سد قوسی جهان در نزدیکی طبس در خراسان جنوبی است.

۵-گزینه «۴» از آن‌جا که جغرافیا توان روابط متقابل انسان را با محیط مطالعه و بررسی می‌کند، بنابراین شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی بدون دانش جغرافیا ممکن نیست؛ پس جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است.

۶-گزینه «۲» ژئومورفولوژی ← زمین‌شناسی / GIS ← علوم فضایی / کارتوگرافی ← هندسه

۷-گزینه «۳» سنجش از دور و کارتوگرافی، هر دو از زیرشاخه‌های فنون جغرافیایی هستند. ژئومورفولوژی و جغرافیای زیستی از زیرشاخه‌های جغرافیای طبیعی‌اند و جغرافیای جمعیت و جغرافیای سیاسی از زیرشاخه‌های جغرافیای انسانی هستند.

۸-گزینه «۲» جغرافیای شهری و روستایی از زیرشاخه‌های جغرافیای انسانی است. دانش جغرافیا دارای سه شاخه اصلی به نام‌های جغرافیای طبیعی، جغرافیای انسانی و فنون جغرافیایی است.

۹-گزینه «۴» ژئومورفولوژی با زمین‌شناسی و کارتوگرافی (نقشه‌کشی) با هندسه ارتباط دارد. جغرافیای رفتاری و فرهنگی نیز با انسان‌شناسی، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی مرتبط است.

۱۰-گزینه «۱» ژئومورفولوژی از زیرشاخه‌های جغرافیای طبیعی، جغرافیای جمعیت از زیرشاخه‌های جغرافیای انسانی و کارتوگرافی از زیرشاخه‌های فنون جغرافیایی است. بنابراین در گزینه (۱)، از هر سه شاخه اصلی دانش جغرافیا به یک زیرشاخه اشاره شده است. در گزینه (۲) به زیرشاخه‌های فنون جغرافیایی، در گزینه (۳) به زیرشاخه‌های جغرافیای طبیعی و در گزینه (۴) به زیرشاخه‌های جغرافیای انسانی اشاره‌ای نشده است.

۱۱-گزینه «۳» ژئومورفولوژی و اقلیم‌شناسی از زیرشاخه‌های جغرافیای طبیعی هستند. جغرافیای زیستی و جغرافیای خاک‌ها زیرشاخه جغرافیای طبیعی، جغرافیای سیاسی و جغرافیای رفتاری زیرشاخه جغرافیای انسانی و کارتوگرافی و سنجش از دور زیرشاخه فنون جغرافیایی هستند.

۱۲-گزینه «۳» ژئومورفولوژی از یافته‌های زمین‌شناسی، کارتوگرافی از مسائل هندسی و سنجش از دور از اصول فیزیک در بررسی‌های خود کمک می‌گیرند.

۱۳-گزینه «۱» مهم‌ترین مفاهیم جغرافیا، (۱) مکان و (۲) روابط متقابل انسان با محیط است.

۱۴-گزینه «۳» روند تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پدیده‌های مختلف در مکان به صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد و سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود.

۱۵-گزینه «۳» انسان و محیط دو عامل مهم در علم جغرافیا به شمار می‌روند به یک واقعیت یا رویداد جغرافیایی که محسوس و مشهود شده باشد، پدیده می‌گویند که می‌تواند یک عارضه طبیعی یا انسان‌ساخت باشد.

۱۶-گزینه «۳» بررسی تأثیر رابطه میان افزایش ارتفاع با کاهش دما بر مکان و زندگی انسان، در حوزه مطالعات آب‌وهواشناسی از شاخه‌های جغرافیای طبیعی جای می‌گیرد (نه هواشناسی).

۱۷-گزینه «۴» جغرافیای اقتصادی به چگونگی معیشت گروه‌های انسانی در مکان‌های مختلف در رابطه با محیط زندگی‌شان می‌پردازد.

۱۸-گزینه «۱» در هر مکان، پدیده‌های مختلفی هستند که بر یکدیگر تأثیر گذاشته و به‌نوبه خود از هم تأثیر می‌پذیرند. این تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد و سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود.

۱۹-گزینه «۴» در نتیجه فعالیت انسان، محیط طبیعی به محیط جغرافیایی تبدیل می‌شود.

۲۰-گزینه «۳» تصویر مذکور در سؤال، نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها (عملکرد منفی) را نشان می‌دهد که تعادل محیط را در طولانی مدت بر هم می‌زند.

۲۱-گزینه «۴» شکل مورد سؤال، به کشاورزی برای تأمین نیازها اشاره دارد که موجب حفظ تعادل محیط در طولانی مدت می‌شود؛ زیرا با درک توان محیط طبیعی صورت می‌گیرد.

۲۲-گزینه «۲» تصویر مندرج در صورت سؤال، سازه‌های آبی شوشتر در استان خوزستان را نشان می‌دهد که نماد رابطه صحیح انسان با محیط است.

۲۳-گزینه «۲» تولید برق آبی از جمله عملکردهای مثبت انسان در نواحی کوهستانی است.

۲۴-گزینه «۴» گسترش مناطق مسکونی در نواحی مرتفع از جمله عملکردهای منفی انسان در نواحی کوهستانی است. قله زردکوه در استان چهارمحال بختیاری واقع است.

۲۵-گزینه «۱» چگونگی شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی که حاصل روابط متقابل انسان و محیط است، سبب می‌شود جغرافی‌دان با دید ترکیبی و کل‌نگری، موضوعات را مطالعه و بررسی می‌کند.

۲۶-گزینه «۴» جغرافی‌دان با دید ترکیبی یا کل‌نگر، موضوعات را مطالعه و بررسی می‌کند؛ زیرا اجزا و عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند. دید ترکیبی به جغرافی‌دان کمک می‌کند تا به طور همه‌جانبه و جامع، پدیده‌ها را با تمام ویژگی‌های آن‌ها در یک مکان مورد مطالعه قرار دهد.

۲۷- گزینۀ «۲» تصویر سمت چپ ← شهر کوهپایه‌ای سی سخت

در استان کهگیلویه و بویراحمد / تصویر سمت راست ← روستای بانگان در کامیاران کردستان

۲۸- گزینۀ «۴» سؤال «چطور؟» (نه چه موقع) به بررسی سیر

تکوین و تحول یک پدیده می‌پردازد. برای درک درستی عبارت دوم نیز باید به این نکته توجه داشته باشیم که انسان و روابط متقابل او با محیط از مفاهیم اساسی در جغرافیا به شمار می‌رود. (درس قبل فونریم ۱ به این زوری یادت رفت ۱۱؟)

۲۹- گزینۀ «۴» سؤال «چطور؟» به بررسی سیر تکوین و تحول

پدیده‌ها می‌پردازد؛ مانند این پرسش: زمین‌های به‌وجودآورنده این پدیده چیست؟ (= این پدیده چه طور به وجود آمده است؟)

۳۰- گزینۀ «۲» سؤال «چه چیز؟» بر ماهیت یک پدیده یا مسئله

دلالت دارد؛ مثلاً اگر پرسیده شود: «چه اتفاقی رخ داده است؟» در پاسخ می‌توان عبارت «وجود ریزگردهای بیش از حد مجاز در هوا» را به کار برد.

۳۱- گزینۀ «۳» چه موقع؟ فصل گرم سال / چه طور؟ با قطع

درختان / کجا؟ در غرب کشور

۳۲- گزینۀ «۲» کن و سولقان ← کجا؟ / توفان بیست کشته

بر جای گذاشته است. ← چه چیز؟ / در اثر بارندگی و سیل ← چرا؟

۳۳- گزینۀ «۱» «کجا؟» سؤالی است که نقش اساسی در

مطالعات جغرافیایی دارد و پاسخ آن، همیشه یک مکان است.

۳۴- گزینۀ «۱» مهم‌ترین پرسش‌هایی که در جغرافیا مطرح

می‌شوند، عبارت‌اند از: کجا؟ چرا؟ چگونه؟ چه وقت؟ چه کسی؟ چه چیزی؟

۳۵- گزینۀ «۴» پژوهش‌های علمی دارای ۵ مرحله‌اند و دومین

مرحله، تدوین فرضیه است.

۳۶- گزینۀ «۱» مراحل پژوهش‌های جغرافیایی به ترتیب

عبارت‌اند از: طرح سؤال و بیان مسئله ← تدوین فرضیه ← جمع‌آوری

اطلاعات ← پردازش اطلاعات ← نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاد

۳۷- گزینۀ «۳» در گام اول پژوهش‌های جغرافیایی، پژوهشگر

سابقه و پیشینه مسئله و نتایج پژوهش دیگران را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۳۸- گزینۀ «۲» پژوهشگر برای دستیابی به شناخت و آگاهی

از مسئله‌ای که در ذهنش پدید آمده است، ابتدا باید مسئله خود را به

صورت واضح و روشن بیان کند. هم‌چنین پژوهشگر از خود می‌پرسد:

«انجام این پژوهش چه اهمیتی دارد؟»

۳۹- گزینۀ «۱» در گام اول پژوهش، یعنی طرح سؤال و بیان

مسئله، پژوهشگر باید پژوهش دیگران را مورد بررسی قرار دهد؛ به عبارت

دیگر، مطالعه سابقه و پیشینه مسئله و نتایج پژوهش دیگران، مورد نیاز

پژوهشگر است. بهتر است صورت مسئله به شکل سؤالی نوشته شود و از

بیان عبارات خبری یا جملات کلی و نامعلوم جلوگیری شود.

۴۰- گزینۀ «۱» فرضیه‌سازی یکی از مراحل حساس پژوهش

است؛ زیرا فرضیه در پژوهش، نقش راهنما را دارد و به فعالیت‌هایی

جهت می‌دهد که قرار است انجام شود. پژوهشگر با توجه به مسئله خود،

پیشنهادها و خبرهای اولیه را در چارچوب مسئله پژوهش خود ارائه می‌کند.

۴۱- گزینۀ «۳» فرضیه به صورت یک جمله خبری و انشایی

بیان می‌شود. (برعکس بیان مسئله که سؤالی است.)

۴۲- گزینۀ «۱» ترتیب مراحل در یک پژوهش جغرافیایی

عبارت است از: بیان سؤال پژوهش ← تدوین فرضیه پژوهش ←

جمع‌آوری اطلاعات ← تجزیه و تحلیل ← نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاد

۴۳- گزینۀ «۱» در مرحله آخر یک پژوهش، یعنی مرحله

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها، پژوهشگر ضمن ارائه دلایل علمی و منطقی به تأیید یا رد فرضیه‌های خود می‌پردازد.

۴۴- گزینۀ «۴» الف ← مرحله اول / ب ← مرحله دوم / ج

← مرحله اول / د ← مرحله دوم

۴۵- گزینۀ «۴» در مرحله اول یعنی مرحله طرح سؤال و بیان

مسئله، نکته مورد توجه آن است که پژوهشگر باید پژوهش دیگران را مورد بررسی قرار دهد.

۴۶- گزینۀ «۲» فرضیه‌های پژوهشگر، به میزان دانش، تجارب

و سوابق پژوهشی در دسترس او بستگی دارد.

۴۷- گزینۀ «۳» حذف اطلاعات غیرضروری و حفظ اطلاعات

مرتبط ← پردازش و تجزیه و تحلیل

رد یک فرضیه از تکرار دوباره آن جلوگیری می‌کند.

۴۸- گزینۀ «۴» تصاویر هوایی و ماهواره‌ای ← روش کتابخانه‌ای

۴۹- گزینۀ «۳» مراجعه به سالنامه آماری ← روش کتابخانه‌ای /

مراجعه به عکس‌های هوایی و ماهواره‌ای ← روش کتابخانه‌ای

۵۰- گزینۀ «۴» پژوهشگر با مراجعه به مراکز آمار و

هواشناسی، اطلاعات مورد نیاز خود را کسب می‌کند: روش کتابخانه‌ای.

۵۱- گزینۀ «۳» روش‌های میدانی پژوهش عبارت‌اند از: ۱) مشاهده

(۲) مصاحبه (۳) پرسش‌نامه.

۵۲- گزینۀ «۲» الف ← تصویر ماهواره‌ای / ب ← نقشه /

ج ← نرم‌افزارهای رایانه‌ای که همگی از ابزارهای مورد استفاده در روش

کتابخانه‌ای هستند.

۵۳- گزینۀ «۴» شکل مندرج در سؤال، یک عکس هوایی

از روستای قاضی‌جهان در آذربایجان شرقی را نشان می‌دهد که در

پژوهش‌های کتابخانه‌ای جغرافیایی کاربرد دارد.

۵۴- گزینۀ «۳» منابع کتابخانه‌ای: نقشه، فرهنگ‌های جغرافیایی،

کرة جغرافیایی، سایت‌های اینترنتی، تصاویر ماهواره‌ای و تصاویر هوایی

منابع میدانی: مصاحبه، پرسش‌نامه و بررسی میدانی

۵۵- گزینۀ «۱» حس کنجکاوی انسان درباره جهان و زندگی

و مسائل گوناگون آن سبب شده است تا انسان تلاش کند نسبت به

ناشناخته‌ها، آگاهی و شناخت کسب کند.

۵۶- گزینۀ «۲» عبارت «به نظر می‌رسد» نشان می‌دهد که

منظور، تدوین فرضیه یعنی گمان و حدس اولیه محقق درباره پرسش

تحقیق است.

۵۷- گزینۀ «۳» سبک نگارش این گزینه، نشان می‌دهد که این

عبارت می‌تواند نتیجه یک تحقیق باشد، نه فرضیه آن؛ زیرا در آن عبارتی

که نشان دهد منظور، حدس و گمان اولیه محقق قبل از جمع‌آوری

اطلاعات موردنیاز است، وجود ندارد. (عباراتی مانند به نظر می‌رسد، گمان می‌رود، ممکن است و ...)

